

KOMPETENČNI
CENTER ZA
LAHKO BRANJE

KNJIŽNIČNE STORITVE ZA UPORABNIKE IZ RANLIVIH CILJNIH SKUPIN

Priporočila Kompetenčnega centra
za lahko branje

VSEBINA

1	UVOD	5
2	DEFINICIJA IN PRAVILA LAHKEGA BRANJA	7
2.1	Razvoj pravil lahkega branja v Sloveniji	8
3	OBLIKOVNA IN JEZIKOVNA PRAVILA LAHKEGA BRANJA.....	10
3.1	Oblikovna pravila	10
3.2	Jezikovna pravila	11
3.3	Prilagoditev ciljni skupini	12
4	STOPNJE LAHKEGA BRANJA.....	12
4.1	Sistem označevanja gradiv.....	16
5	CILJNE SKUPINE	17
6	UREDITEV GRADIVA V ZBIRKI IN POSTAVITEV GRADIVA V LAHKEM BRANJU	18
6.1	Primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika	19
7	FIZIČNA DOSTOPNOST ZBIRKE BEREM ZLAHKA	23
8	STATISTIČNI PODATKI KOT ORODJE ZA SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI KNJIŽNICE NA PODROČJU DELA Z UPORABNIKI IZ RANLJIVIH CILJNIH SKUPIN.....	26
8.1	Primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika	27
9	PRIROČNIK CELOSTNE GRAFIČNE PODOBE (CGP)	28
10	PRILAGODITVE KNJIŽNIČNIH PROSTOROV IN STORITEV ZA UPORABNIKE IZ RANLJIVIH CILJNIH SKUPIN 31	
10.1	Fizična dostopnost	31
10.2	Vizualna dostopnost	31
10.3	Dostopnost za gluhe in naglušne	32
10.4	Podpora uporabnikom z nevrološko raznolikostjo	32
10.5	Digitalna dostopnost.....	33
10.6	Prilagoditve storitev in dejavnosti	33
11	STORITVE IN DEJAVNOSTI ZA UPORABNIKE LAHKEGA BRANJA –	34
11.1	OSEBNI KNJIŽNIČAR.....	34
12	KOMPETENCE ZAPOSLENIH.....	41
12.1	Kompetence zaposlenih pri delu z ranljivimi skupinami uporabnikov v knjižnicah.....	41
12.2	Strokovne kompetence.....	42
12.3	Splošne kompetence.....	46
13	ZAKLJUČEK.....	49
14	VIRI IN LITERATURA	52
15	PRILOGE.....	55
15.1	PRILOGA 1: Tabela za oceno dostopnosti knjižnice	55

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v
Ljubljani

[COBISS.SI-ID 229144835](#)

ISBN 978-961-6706-10-0 (PDF)

**Knjižnične storitve za uporabnike iz ranljivih ciljnih skupin:
priporočila Kompetenčnega centra za lahko branje**

Avtorici: mag. Jelka Kos in Branka Mrđenović

Lektura: mag. Jelka Kos

Oblikovanje in tehnični pregled: Branka Mrđenović

Izdala: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, marec 2025

Fotografije: arhiv Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem

©Slovenski znak za lahko branje: Zavod Risa

©Stopnje lahkega branja: Zavod Risa

Koroška osrednja knjižnica, Na gradu 1, 2390 Ravne na Koroškem , tel. 02 870 5 420,
www.knjiznica-ravne.si, info@knjiznica-ravne.si
Ravne na Koroškem, 2025

KAJ JE LAHKO BRANJE?

Lahko branje so besedila,
napisana na tak način, da jih razumemo vsi.
Razumejo jih tudi ljudje,
ki težko berejo in razumejo navadna besedila.
Lahko branje je dobro za vse ljudi.
Posebej pa ga potrebujejo ljudje z motnjami v duševnem razvoju,
ljudje po poškodbi glave,
nekateri starejši ljudje,
priseljenci in še veliko takih skupin.
Lahko branje je lahko napisano,
lahko je v slikah,
posneto v obliki zvoka ali videa.
Lahko branje je potreba.
Lahko branje je tudi pravica.
Vsi ljudje imamo pravico do informacij.

(S spletne strani CUDV Črna na Koroškem:
<https://www.cudvcrna.si/lahko-branje/kaj-je-lahko-branje/>

1 UVOD

Knjižnice imajo pomembno vlogo pri vključevanju vseh prebivalcev v družbo, zlasti ranljivih ciljnih skupin. UNESCO-v *Manifest o splošnih knjižnicah* (1994) poudarja, da splošna knjižnica kot dejanska vrata lokalne skupnosti do znanja, zagotavlja osnovo za vseživljenjsko učenje, samostojno sprejemanje odločitev in kulturni razvoj posameznikov ter družbenih skupin.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice 2018–2028 dodatno izpostavljajo pomen knjižnic pri spodbujanju socialne vključenosti, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah prebivalstva (Standardi ... , str. 47): »Knjižnica ciljano povezuje prebivalce v lokalni skupnosti z izborom knjižničnega gradiva, odnosom osebja, ustreznimi prostori in dogodki. Pri tem se osredotoča zlasti na ranljive skupine prebivalcev.« Poudarek je tudi na pomenu ustrezne knjižnične zbirke za ranljive skupine prebivalstva, izvajanja različnih oblik dela, prilagojenih dejavnosti ter sodelovanja z organizacijami, kot so socialnovarstvene ustanove, šole in nevladne organizacije.

Smernice za lažje berljivo gradivo (2007) ... navajajo, da bralci lahkega branja niso redni obiskovalci knjižnic. Zato so potrebne ustrezne aktivnosti knjižnic, da privabijo večje število bralcev lahkega branja. Smernice med najpomembnejšimi za uspešno vključevanje bralcev lahkega branja navajajo naslednje dejavnike: usposobljenost knjižnic in njenih zaposlenih za delo s posebnimi skupinami ter njihovimi skrbniki, poznavanje posebnih potreb teh bralcev, strokoven izbor gradiva za lahko branje ter enostaven dostop do tovrstnega gradiva, ki mora biti jasno označeno in postavljeno na vidno mesto.

V Sloveniji razvoj in uporaba koncepta lahkega branja zaostajata za severnimi in zahodnoevropskimi državami, kar kaže na potrebo po novih znanjih, metodah, didaktičnih gradivih ter sistematični ureditvi tega področja.

Podatki iz mednarodnih raziskav kažejo, da več kot 25 % odrasle populacije ne dosega pričakovane ravni bralnih in pisnih spretnosti ob zaključku osnovne šole. Andragoški center Slovenije je leta 2016 v okviru mednarodne raziskave o kompetencah odraslih PIAAC ugotovil, da ima vsak četrti odrasli prebivalec Slovenije slabše razvite bralne spretnosti, kar Slovenijo uvršča pod povprečje držav članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD).

V okviru projekta *Lahko je brati: razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji (2017–2019)* je bila v okolju Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika izvedena anketa, ki je potrdila obsežne potrebe po razvoju lahkega branja. Prav tako v knjižnicah opazamo vedno večje povpraševanje po tovrstnem gradivu. Ti podatki jasno nakazujejo potrebo po nadaljnjem razvoju tega področja za uspešno vključevanje ranljivih ciljnih skupin v družbo.

V okviru projekta Lahko je brati je bila v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika zasnovana tudi zbirka za ranljive ciljne skupine, imenovana Berem zlahka. Koroška osrednja knjižnica je v tem projektu služila kot vzorčna knjižnica, bila je prva s posebno postavitvijo take zbirke in je zato v priporočilih kompetenčnega centra za lahko branje večkrat uporabljena kot primer iz prakse.

Pomen lahkega branja morajo prepoznati tudi ustanove in društva, ki jim je s prilagojenimi besedili lažje doseči ciljne uporabnike, jim nuditi podporo in

informacije. Lahko branje tako postaja pomembno sredstvo za krepitev njihove vloge v skupnosti. S tem se hkrati izboljšuje prepoznavanje potreb uporabnikov, pridobivajo se novi člani in širi se ponudba storitev, prilagojenih specifičnim potrebam ranljivih skupin. Vse to prispeva k oblikovanju vključujoče družbe.

Branje ni nova, je pa bistvena in največkrat predlagana metoda za spodbujanje mentalne stimulacije. Z branjem si lahko ohranjamo in celo krepimo inteligenco ter kognitivne sposobnosti do pozne starosti. Tako prispevamo k razvoju demokratične in kritične družbe, knjižnice pa imajo izjemno pomembno vlogo pri prenosu znanja in idej.

2 DEFINICIJA IN PRAVILA LAHKEGA BRANJA

Leta 1997 je *IFLA-ina delovna skupina za knjižnične storitve za osebe s posebnimi potrebami (IFLA's Library Services to People with Special Needs – LSN)* oblikovala smernice za lahko branje, ki so bile leta 2010 posodobljene. Te smernice ponujajo temeljno opredelitev lahkega branja. Odtlej se je odnos družbe do oseb z oviranostmi bistveno spremenil, povečala pa se je tudi njena informiranost. Glede na to, da so prve smernice nastale že leta 1997, se očitno IFLA in z njo knjižničarska stroka že dlje časa ukvarja z lažje berljivimi informacijami in njihovo dostopnostjo (Nomura idr., 2010).

Nomura idr. (2010) opredelijo lahko branje z dvema definicijama:

1. Lahko branje kot lingvistična priredba: Besedilo je lažje za branje kot povprečno besedilo, vendar njegova vsebina ni nujno lažje razumljiva.

2. Lahko branje kot celostna prilagoditev: Besedilo je hkrati lažje za branje *in* razumevanje, kar zagotavlja večjo dostopnost informacij.

Dostop do informacij, literature in kulture mora biti omogočen vsem, ne glede na njihove zmožnosti. Gradiva v lažje berljivi obliki so osnova za zagotavljanje dostopnosti in demokratičnosti. Branje povečuje samozavest posameznikov in je povezano z višjo kakovostjo življenja (Nomura idr., 2010).

2.1 Razvoj pravil lahkega branja v Sloveniji

V Sloveniji so bila pravila lahkega branja formalno definirana v okviru projekta *Lahko je brati: razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji (2017–2019)*. V dvoletnem projektu so sodelovali naslednji partnerji:

- Zavod Risa,
- Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta,
- Društvo za prilagojeno obliko komuniciranja Labra,
- Integra Inštitut,
- Inštitut za razvoj človekovih potencialov,
- Zveza Sožitje – Zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije,
- Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.

Rezultat projekta so med drugim priročniki *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini* (1 in 2) ter *Lahko je brati: lahko branje za strokovnjake* avtoric dr. Dragice Haramija, Tatjane Knapp in Saše Fužir. Priročniki so prosto dostopni na spletu: <http://www.lahkojebrati.si/PRIROCNIKA>.

Slika 1: Naslovnice priročnikov za lahko branje v slovenščini (Foto: Zavod Risa)

Knapp (2019) opredeli pomen lahkega branja z naslednjo definicijo:

“Lahko branje so **informacije**,
ki jih lahko **najdemo**,
lahko **beremo**
in lahko **razumemo**.” (str. 18).

Avtorice v prej navedenih priročnikih predstavijo navodila za pripravo besedil v lahkem branju. V prvem delu se osredotočajo na osnove lahkega branja, razložijo, zakaj je lahko branje pomembno, vlogo, ki jo ima pri spodbujanju dostopnosti in enakopravnosti. Posebej poudarjajo, da je lahko branje pravica (Knapp, 2019).

V drugem delu so predstavljena slovenska pravila lahkega branja, ki vključujejo:

- izbiro pisave (uporaba enostavnih in berljivih pisav v večjih velikostih),
- izbiro besed (uporaba preprostih, splošno razumljivih besed ter izogibanje strokovni terminologiji),

- oblikovanje povedi in stavkov (krajše povedi, enostavna struktura stavkov in logično zaporedje informacij),
- uporabo števil in slik (za ponazoritev vsebine),
- stopnje lahkega branja (Haramija, Knapp in Fužir, 2019).

Haramija, Knapp in Fužir (2019) poudarjajo pomen jasne strukture, logičnega zaporedja informacij in uporabe vizualnih elementov kot podporo razumevanju besedila.

3 OBLIKOVNA IN JEZIKOVNA PRAVILA LAHKEGA BRANJA

Pri pripravi gradiv v lahkem branju so jasno določena oblikovna in jezikovna pravila. Ta pravila so bila podrobno opredeljena v priročnikih *Lahko je brati* (Haramija, Knapp in Fužir, 2019) in temeljijo na potrebah ranljivih skupin bralcev.

3.1 Oblikovna pravila

Za povečanje berljivosti besedil je priporočljivo upoštevati naslednje smernice:

- pisava: uporaba neserifne pisave (brez *repkov*), kot sta Arial ali Verdana,
- velikost pisave: najmanj 14 točk,
- uporaba malih tiskanih črk,
- večji razmik med besedami in črkami,
- izogibanje posebnostim: ne uporabljamo ležeče pisave (*italic*), osenčenih ali drugih dekorativnih pisav,
- leva poravnava besedila,

- razmik med vrsticami najmanj 1,5,
- krepki tisk za označevanje govora (namesto narekovajev, saj so ti težji za branje),
- priporočena je uporaba krem mat papirja, saj ta zmanjšuje bleščanje,
- slike morajo biti jasne in razumljive (poleg besedila naj bodo tudi slike za oceno njihove ustreznosti testirane s testnimi bralci – validatorji).

3.2 Jezikovna pravila

Pri jezikovni zasnovi besedila so ključni naslednji elementi:

- besedje: uporaba slovenskih in preprostih besed (kadar uporaba enostavnejših izrazov ni mogoča, je treba besede razložiti),
- jasnost: izogibamo se kraticam, okrajšavam, zaimkom, pomanjševalnicam; besed ne delimo,
- konsistentnost: iste izraze uporabljamo skozi celotno besedilo,
- nagovor: besedilo naj neposredno nagovarja bralca,
- stil: uporabljamo trdilne povedi in tvorni način,
- preprostost: naslov naj bo jasen in besedilo kratko, vsebuje naj le ključne informacije,
- števila: premislimo, ali so potrebna (velike številke in odstotki so pogosto težko razumljivi),
- skladnja: uporabljamo kratke povedi in preproste stavčne strukture; namesto narekovajev uporabimo krepki tisk.

3.3 Prilagoditev ciljni skupini

Pri pripravi besedil je potrebno imeti v mislih ciljno skupino bralcev. Besedilo mora biti prilagojeno njihovim potrebam, stopnji razumevanja in interesom. Haramija, Knapp in Fužir (2019) opozarjajo, da je pomembno vnaprej opredeliti, komu je besedilo namenjeno, saj se na podlagi tega določi stopnja poenostavitve vsebine in oblikovanje besedila.

Zgoraj navedena pravila predstavljajo osnovne smernice za pripravo besedil v lahkem branju. Podrobnejša pravila, dodatni nasveti in praktični primeri so izčrpno predstavljeni v priročnikih *Lahko je brati 1 (uvod)*, *Lahko je brati 2 (pravila)* ter *Lahko branje za strokovnjake* avtoric Dragice Haramija, Tatjane Knapp in Saše Fužir.

4 STOPNJE LAHKEGA BRANJA

V okviru projekta *Lahko je brati* (2017–2019) so bile razvite stopnje lahkega branja, ki omogočajo prilagajanje gradiv različnim ciljnim skupinam. Stopnje so bile določene na podlagi analiz besedil, slik in spletnih virov ter testiranj s ciljnim bralci (Haramija in Knapp, 2019). Sistem označevanja stopenj se razlikuje glede na to, ali je gradivo namenjeno odraslim ali otrokom in mladini.

Za vsako stopnjo so bile določene specifične značilnosti, oznake in barvne sheme, ki pomagajo bralcem pri izbiri ustreznega gradiva.

Pri opisanih štirih stopnjah lahkega branja se zahtevnost stopnjuje od prve do četrte stopnje.

1. stopnja – senzorična:

- **oznaka:** 1,
- **barva:** modra - knjiga z belo dlanjo (ponazarja pridobivanje informacij s pomočjo čutil),
- **značilnosti:**
 - multisenzorni pristop (vid, vonj, okus, dotik, gibanje) – bralca vključimo v zgodbo,
 - uporabniki informacije pridobivajo s pomočjo čutil, razumejo posamezne besede,
- **ciljna skupina:** ljudje, ki ne znajo brati in težko berejo tudi slike; ljudje s telesnimi težavami in nevrološkimi ovirami,
- **kazalniki:**
 - brez besedila,
 - lahko delno slike,
 - predmeti,
 - multisenzorne spodbude.

2. stopnja – zelo poenostavljena dela:

- **oznaka:** 2,
- **barva:** zelena - dve zeleni knjigi,
- **značilnosti:** - malo ali celo nič besedila,
 - veliko nazornih slik,
 - sem spadajo npr. tudi prometni znaki,

- **ciljna skupina:** začetni bralci in osebe, ki potrebujejo vizualno podporo za razumevanje informacij,
- **kazalniki:**
 - brez besedila ali zelo malo besedila,
 - enostavčne povedi,
 - vsaka poved v novi vrstici,
 - do 5 besed v vrstici,
 - uporaba dvogovora,
 - veliko slik in drugega ilustrativnega gradiva,
 - zelo poenostavljena vsebina,
 - zelo lahko za razumevanje.

3. stopnja – enostavnejše besedilo:

- **oznaka:** 3,
- **barva:** rumena - tri rumene knjige,
- **značilnosti:** ravnotežje med enostavnim besedilom in nazornimi slikami,
- **ciljna skupina:** bralci s srednje razvito bralno spretnostjo, ki potrebujejo jasno strukturirane informacije,
- **kazalniki:**
 - zelo enostavno besedilo,
 - lahko večstavčne povedi,
 - po en stavek v vrstici,
 - 5 do 7 besed v stavku,
 - ločila: prevladuje pika, ostalim ločilom se raje izogibamo,
 - lahko dvogovor.

4. stopnja – zahtevnejše enostavno branje:

- **oznaka:** 4,
- **barva:** rdeča - štiri rdeče knjige,
- **značilnosti:** besedilo je daljše in bolj kompleksno, vendar še vedno prilagojeno načelom lahkega branja,
- **ciljna skupina:** bralci začetniki in samostojni bralci,
- **kazalniki:**
 - praviloma male tiskane črke,
 - lahko že jasne in razumljive večstavčne povedi,
 - v stavkih je lahko 10 in več besed,
 - v povedi je lahko do 20 besed,
 - ločila: pika, klicaj, vprašaj, vejica, dvopičje.

Slika 1: Stopnje lahkega branja za odrasle

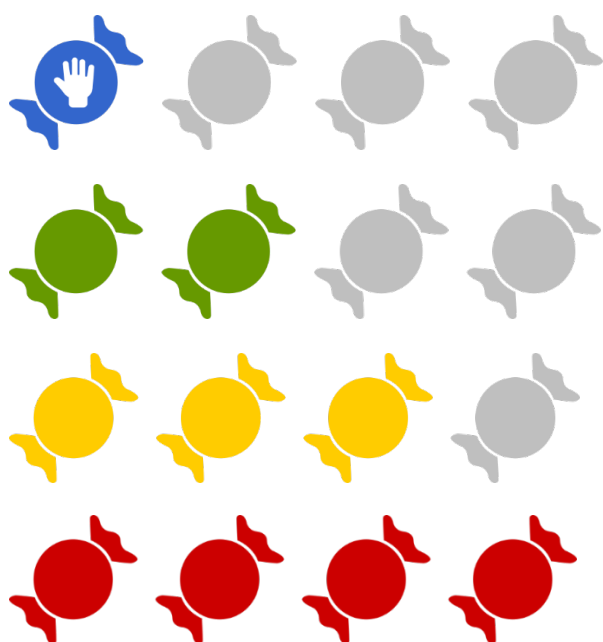
4.1 Sistem označevanja gradiv

Pri določanju oznak za stopnje lahkega branja so bili vključeni tudi uporabniki. Bralci iz CUDV Črna na Koroškem so sodelovali pri testiranju oznak (piktogramov) za odrasle ter za otroke in mladino. Pri odraslih so za označevanje izbrali knjige, pri otrocih in mladini pa bombone.

4.2 Prilagajanje branja za otroke in mladino

Pri izbiri gradiva za otroke in mladino, ki potrebujejo prilagoditve, se načeloma uporablja ena stopnja nižje (glede na starost). Pri tem je treba paziti, da je vsebina primerna in spoštuje dostojanstvo bralcev, predvsem pri mladostnikih (Haramija, Knapp in Fužir, 2019).

Tak pristop omogoča ohranjanje ustrezne ravni spoštovanja in motivacije pri branju, hkrati pa zagotavlja razumljivost in dostopnost besedila.

Slika 2: Stopnje lahkega branja za otroke

5 CILJNE SKUPINE

Ciljne skupine, ki so jim lažje berljive informacije in besedila namenjeni, se delijo v dve glavni kategoriji:

- osebe, ki bodo gradiva v lahko berljivi obliki potrebovale trajno, na primer osebe z različnimi oblikami oviranosti, in
- osebe, ki morda čez čas ne bodo več potrebovale lahkega branja, kot so neizkušeni bralci, tujci itd. (Nomura idr., 2010).

Ciljni skupini lahko dodatno razvrstimo glede na starost, pri čemer ločimo:

- odrasle,
- mlajše odrasle,
- otroke.

Bralne težave imajo različne vzroke, ki se lahko med seboj prepletajo. Nekateri posamezniki iz ciljnih skupin morda sploh ne bodo potrebovali lahkega branja, medtem ko bo za druge nujno. Med osebe z različnimi oviranostmi, ki vplivajo na branje in bralno razumevanje, sodijo posamezniki z disleksijo, druge osebe s specifičnimi bralnimi težavami ter osebe z intelektualnim primanjkljajem (Nomura idr., 2010).

Lahko branje ni namenjeno zgolj osebam z oviranostmi, temveč je koristno za vse ljudi. Vsak posameznik se lahko sreča s potrebo po lažje berljivih besedilih, zlasti pri razumevanju kompleksnih in strokovnih vsebin, kot so pravni dokumenti, zakoni in pravilniki. Prav tako lahko različne življenjske okoliščine, kot so poškodbe glave, možganska kap, težave s sluhom, učne težave ali priseljenstvo, posameznika postavijo v položaj, kjer potrebuje lahko branje.

Pravica do dostopa do informacij je temeljna pravica vseh ljudi, ne glede na njihove zmožnosti ali okoliščine (Knapp, 2019).

6 UREDITEV GRADIVA V ZBIRKI IN POSTAVITEV GRADIVA V LAHKEM BRANJU

V knjižnicah moramo posebno pozornost nameniti ureditvi in postavitvi gradiva v specializiranih zbirkah, ki so namenjene ranljivim ciljnim skupinam.

Glede na potrebe knjižnice in lokalnega okolja je potrebno določiti, katere skupine gradiva bodo vključene v zbirko. Odločiti se moramo, ali bo strokovno gradivo za strokovnjake, ki delajo z ranljivimi ciljnimi skupinami bralcev, vključeno v zbirko ali ne. Glede na to, da je tega gradiva veliko, prostora v zbirki pa ni na pretek, lahko namesto posebne postavitve tega gradiva pripravimo priporočilne sezname za strokovnjake.

Tudi gradivo v specializiranih zbirkah za ranljive ciljne skupine moramo urediti po UDK sistemu, ki ga lahko prilagodimo glede na potrebe uporabnikov. Ločimo lahko gradivo za otroke in odrasle. Pri lahkem branju je nadalje možno ločiti še stopnje lahkega branja.

Zbirko oblikujemo tako, da je vidna in jasno označena. Dodani naj bosta legenda in tabla s piktogrami. S piktogrami naj bodo opremljene tako police kot tudi knjige. Poimenovanja skupin v zbirki morajo biti enostavna. Z uporabniki, ki so ciljna skupina zbirke, je dobro sodelovati in jih vključiti že v načrtovanje zbirke.

6.1 Primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika

V Koroški osrednji knjižnici je bila leta 2021 urejena specializirana zbirka gradiva, poimenovana Berem zlahka. Zbirka je namenjena uporabnikom iz ranljivih ciljnih skupin.

Postavitev gradiva v zbirki je bila zasnovana v sklopu projekta *Lahko je brati: razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji*. Specializirana zbirka knjižničnega gradiva vsebuje različne vrste gradiva, ki se nahajajo na različnih nosilcih in formatih zapisa.

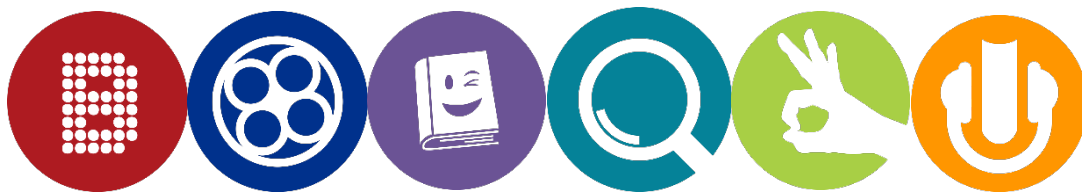
Gradivo je razdeljeno glede na stopnje lahkega branja in druge posebne oznake, ki bralcem omogočajo lažje prepoznavanje ustreznih vsebin. Knjižnica pri urejanju zbirke upošteva potrebe svojih uporabnikov, vključno z njihovo povratno informacijo o dostopnosti in razumljivosti gradiva.

Slika 3: Zbirka Berem zlahka (Foto: arhiv KOKR)

V zbirki je šest skupin gradiva za ranljive ciljne skupine, in sicer:

- brajica;
- disleksija;
- lahko branje;
- večji tisk;
- znakovni jezik;
- zvočne knjige.

Slika 4: Piktogrami, od leve proti desni: brajica, disleksija, lahko branje (© Slovenski znak za lahko branje: Zavod Risa), večji tisk, znakovni jezik, zvočne knjige. (Foto: arhiv KOKR)

Shema kategorij knjižničnega gradiva, ki je vključeno v zbirko, vsebuje:

- strokovno gradivo
- leposlovje
- serijske publikacije in integrirani vire
- drugo gradivo.

Gradivo je razvrščeno po sistemu UDK (Univerzalna decimalna klasifikacija). Gradiva v lahkem branju v slovenščini ni veliko, zato zadošča, da je v zbirki razdeljeno na dve skupini: leposlovje in strokovno gradivo.

V prihodnje, ob predvidenem porastu gradiva v lahkem branju in ob boljši razvitosti lahkega branja v Sloveniji, lahko na področju delitve gradiva na

skupine predvidevamo spremembe v smislu, da se bo gradivo delilo na otroško/mladinsko gradivo in gradivo za odrasle. V okviru te delitve lahko sledi nadaljnja delitev po zvrsteh (proza, poezija, dramatika), delitev strokovnega gradiva pa po skupinah UDK (npr. šport, zdravje, glasba itd.). Posebej se lahko deli tudi na eno od štirih stopenj lahkega branja.

Večina strokovnega gradiva, ki ni napisano v lahkem branju in pokriva področje ranljivih ciljnih skupin, je v knjižnicah postavljena med celotno zbirko knjižničnega gradiva v prostem pristopu. Ker je tega gradiva zelo veliko, ni smiselno, da bi ga postavljali v (prostorsko) omejene specializirane zbirke, hkrati pa osiromašili police posameznih UDK-skupin. Lahko pa v ta namen pripravimo specializirane sezname navedenega gradiva.

Takšni specializirani seznammi so lahko v pomoč uporabnikom knjižnic, ki spadajo med ranljive ciljne skupine, knjižničarjem, strokovnim delavcem in drugim. Na [spletni strani Koroške osrednje knjižnice](#) sta objavljena dva specializirana seznama gradiva, ki pokrivata področja različnih ranljivih ciljnih skupin in lahkega branja.

Prvi seznam je namenjen predvsem bralcem lahkega branja in tudi strokovnjakom, ki jih zanimajo primeri lahkega branja ali delajo z ranljivimi ciljnimi skupinami, ki lahko branje potrebujejo. Seznam je urejen po letu izida publikacij.

Na seznam za bralce so uvrščena naslednja dela:

- izvirna leposlovna dela v lahkem branju;
- Leposlovje, prirejeno po pravilih lahkega branja;

- strokovna dela v lahkem branju;
- strokovna oz. informativna dela na temo lahkega branja;
- diplomska in magistrska dela o lahkem branju oz. na temo lahkega branja;
- periodika.

Drugi seznam je namenjen strokovnjakom, ki delajo z uporabniki iz različnih ranljivih skupin. Seznam vsebuje strokovno gradivo, ki pripomore h kvalitetnejšemu delu knjižničarjev in tudi drugih strokovnjakov, ki se ukvarjajo z različnimi področji dela za uporabnike iz ranljivih ciljnih skupin. Seznam je sprotno dopolnjevan in posodabljan.

Na seznam gradiva za strokovnjake, ki delajo z uporabniki iz ranljivih ciljnih skupin, je uvrščeno strokovno gradivo z naslednjih področij:

- splošno s področja ranljivih ciljnih skupin;
- gluhoslepota;
- slepota in slabovidnost;
- gluhost in naglušnost;
- disleksija;
- tujci;
- ADHD;
- avtizem;
- alzheimerjeva bolezen in demenca;
- motnje v duševnem razvoju;
- gibalna oviranost.

Ena temeljnih nalog knjižnice je izgradnja knjižnične zbirke, saj lahko knjižnica le tako uresničuje svoje poslanstvo. Pomembno je sodelovanje različnih oddelkov v knjižnici, in sicer oddelka za nabavo in obdelavo gradiva in strokovnih delavcev, ki delajo neposredno z ranljivimi ciljnimi skupinami. Potrebno je zastaviti dolgoročen načrt specializirane zbirke in tako skrbeti za sistematičen in načrtovan razvoj.

Gradivo v specializirani zbirki mora biti vsebinsko in formalno obdelano v slovenskem knjižničnem informacijskem sistemu COBISS in vključeno v javno dostopni knjižnični katalog COBISS+.

Šifrant postavitve po prostem pristopu se lahko z odobritvijo IZUM-a² prilagodi glede na posebnosti določene knjižnice oziroma zbirke. Postavitev mora vsebovati vse potrebne lokalne in druge oznake (oznaka lokacije, UDK³ postavitev, avtor, naslov, inventarna številka, črtna koda). Bibliografski zapisi v poljih 600-609 in 610 morajo vsebovati ustrezna gesla, ki določajo zvrst in vsebino gradiva.

7 FIZIČNA DOSTOPNOST ZBIRKE BEREM ZLAHKA

Zbirka Berem zlahka mora biti funkcionalno zasnovana, upoštevani morajo biti kriteriji za fizično dostopnost. Priporočljivo je uvrstiti zbirko Berem zlahka v prosti pristop in na lokacijo, ki je dobro vidna in dostopna.

Ob vzpostavljanju zbirk za ranljive ciljne skupine je potrebno paziti na primerno osvetlitev v zbirki, predvsem mora biti dovolj naravne svetlobe ali pa vsaj zadostna in enakomerna umetna osvetlitev.

Prostor, police in knjižne omare označimo s primernimi, dovolj velikimi napisi in piktogrami. Le-ti so lahko uporabljeni tako na knjigah kot na policah. Na vidno mesto umestimo še legendo piktogramov.

Slika 5: Legenda piktogramov v zbirki Berem zlahka (Foto: arhiv KOKR)

Posebno pozornost moramo nameniti gibalno oviranim obiskovalcem knjižnice. Police v zbirki Berem zlahka morajo biti dostopne iz invalidskega vozička. Za osebe, ki uporabljajo invalidski voziček, mora biti omogočeno gibanje po zbirki in celotni knjižnici.

Pri vzpostavitvi prostora v zbirki Berem zlahka je nujno sodelovanje različnih strokovnjakov in osebja, ki je usposobljeno za delo z uporabniki iz ranljivih ciljnih skupin. Že v začetni fazi načrtovanja je potrebno vključiti tako strokovnjake z različnih relevantnih področij kot tudi končne uporabnike. Tudi pri testiranju

fizične dostopnosti priporočamo uporabo t.i. "validatorjev,"⁴ ki preverijo funkcionalnost zbirke v praksi.

V idealnem primeru bi lahko večji del zbirke umestili na posebne police, na katerih so knjige obrnjene tako, da bralec vidi naslovnice knjig.

Slika 6: Posebne police za prezentacijo gradiva (Foto: arhiv KOKR)

Specializirane zbirke za ranljive ciljne skupine morajo poleg primernega pohištva in gradiva vsebovati tudi drugo opremo, ki mora biti na voljo uporabnikom. Poleg računalnikov s potrebno programsko opremo, slušalkami in drugim, primernega pohištva in sedišč – udobnih in z oporami za roke, dodamo tudi opremo in različne pripomočke za ranljive ciljne skupine, npr. elektronske lupe, lupe za branje, bralna očala, bralna ravnila itd.

Slika 7: Elektronska lupa (Foto: arhiv KOKR)

Razmisliti moramo tudi o umestitvi zbirke na primerno lokacijo, ki je dovolj mirna in brez prevelikih odvečnih dražljajev. V bližino lahko umestimo tudi t. i. tiho sobo za hiter umik uporabnikov ob nelagodnem počutju.

8 STATISTIČNI PODATKI KOT ORODJE ZA SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI KNJIŽNICE NA PODROČJU DELA Z UPORABNIKI IZ RANLJIVIH CILJNIH SKUPIN

Za učinkovito delovanje knjižnic je nujno spremljanje statistike na vseh področjih njihove dejavnosti. Poleg beleženja števila obiskovalcev in vodenih ogledov zbirke je pomembno tudi spremljanje statistike zaloge in izposoje gradiva. Priporočljivo je, da knjižnice primerjajo izposajo gradiva med leti, hkrati pa analizirajo rast zbirke in pridobivanje novih naslovov.

8.1 Primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika

Ob odprtju zbirke Berem zlahka leta 2021 je bilo v njej 569 enot gradiva. Do konca leta 2023 se je število povečalo na 740 izvodov, konec leta 2024 pa je bilo v zbirki 812 izvodov gradiva.

Statistični podatki kažejo, da se izposoja gradiva iz zbirke Berem zlahka veča. Tabela 1 prikazuje primer izposoje gradiva iz zbirke Berem zlahka v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika med leti 2021 in 2023 po posameznih področjih.

Področje/leto	2021	2022	2023
Brajica	11	4	14
Disleksija	26	53	105
Lahko branje	32	269	296
Večji tisk	714	1153	1252
Znakovni jezik	9	4	10
Zvočne knjige	5	19	82
SKUPAJ*	797	1502	1759

Tabela 1: Statistika izposoje gradiva v zbirki Berem zlahka na dom (po letih).

Številke pomenijo število izposojenih enot iz zbirke Berem zlahka.

Pri gradivu v lahkem branju je še zlasti pomembno sprotno spremljanje izdaj in redno pridobivanje novih enot. Nujno je, da knjižnice aktivno sledijo novostim na tem področju, saj se pogosto dogaja, da gradivo v lahkem branju v knjižnice ne prihaja prek klasičnih poti, kot so ponudbe založb in distributerjev. Namesto tega

je treba spremljati delovanje organizacij in zavodov, ki se ukvarjajo z lahkim branjem, kot so Zavod Risa, CUDV Črna, Zveza Sožitje, CVIU Velenje in druge ustanove.

Le z rednim posodabljanjem zbirke in vključevanjem raznolikih naslovov lahko knjižnice uporabnikom lahkega branja zagotovijo pester nabor literature. To je še posebno pomembno pri leposlovju, saj bralci pogosto iščejo nove zgodbe in raznolike vsebine. S kakovostno urejeno zbirko pa knjižnice ne le izboljšajo dostopnost gradiva, temveč tudi spodbujajo večjo izposajo in aktivnejšo uporabo knjižničnih storitev.

9 PRIROČNIK CELOSTNE GRAFIČNE PODOBE (CGP)

Za gradivo, namenjeno ranljivim ciljnim skupinam, je priporočljivo uporabljati enoten sistem označevanja v vseh knjižnicah. S tem uporabnikom olajšamo iskanje in prepoznavanje tovrstnega gradiva, ne glede na knjižnico, ki jo obiščejo. Kompetenčni center za lahko branje si prizadeva vzpostaviti standardiziran sistem označevanja in postavitve gradiva v specializiranih zbirkah za ranljive ciljne skupine v slovenskih splošnih knjižnicah. Enotna vizualna identifikacija in sistematična organizacija gradiva prispevata k boljši dostopnosti in uporabniški izkušnji.

V sklopu oblikovanja zbirke Berem zlahka je bil pripravljen Priročnik celostne grafične podobe, ki vsebuje smernice za označevanje in postavitve gradiva.

Slika 8: Priročnik celostne grafične podobe (Foto: arhiv KOKR)

Priročnik vključuje piktograme za različne skupine gradiva, ki se nahajajo v zbirki, in sicer za:

- lahko branje,
- brajico,
- zvočne knjige,
- večji tisk,
- znakovni jezik,
- disleksijo.

Poleg piktogramov priročnik vsebuje tudi logotipe, barvne različice, dimenzije označb in druge elemente vizualne identitete.

Po tem sistemu je gradivo razporejeno v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika, uporablja pa se že tudi v nekaterih drugih knjižnicah po Sloveniji. Med primeri teh sta Knjižnica Velenje in Knjižnica Radlje ob Dravi, kjer so implementirali piktograme; v slednji pa tudi ime zbirke Berem zlahka.

Priročnik je javno dostopen na spletni strani Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika in je brezplačno na voljo knjižnicam ter strokovni javnosti.

Slika 9: Zbirka Berem zlahka v Knjižnici Radlje ob Dravi (Foto: arhiv KOKR)

Slika 10: Zbirka Lažje berem v Knjižnici Velenje (foto: Facebook Knjižnice Velenje)

10 PRILAGODITVE KNJIŽNIČNIH PROSTOROV IN STORITEV ZA UPORABNIKE IZ RANLJIVIH CILJNIH SKUPIN

Zagotavljanje enakega dostopa do knjižničnih virov in storitev za vse uporabnike, ne glede na njihove fizične, senzorične ali kognitivne omejitve, je ključnega pomena. Knjižnični prostori in storitve morajo biti zasnovani tako, da omogočajo vključitev vseh uporabnikov ter spodbujajo samostojnost in enakopravnost.

10.1 Fizična dostopnost

Za zagotavljanje fizične dostopnosti knjižnice je potrebno poskrbeti za:

- dostopne poti in vhode,
- rampe in dvigala,
- dovolj široka vrata in prehode, ki omogočajo dostop invalidskim vozičkom,
- prilagojeno pohištvo, vključno z višinsko nastavljivimi računalniškimi mizami,
- sanitarije, prilagojene uporabnikom z gibalnimi ovirami (oprijemala, primerno nameščeni umivalniki in ogledala).

10.2 Vizualna dostopnost

Uporabnikom s slabovidnostjo lahko dostopnost izboljšamo z:

- ustrezno, nebleščečo osvetlitvijo,
- jasnimi in dovolj velikimi oznakami,
- napisi v brajici in piktogrami,
- uporabo visokokontrastnih barv in ustreznih tipografij.

Za dodatno podporo so lahko na voljo:

- povečevalna stekla in elektronske lupe,
- zasloni z visokim kontrastom,
- Braillove vrstice in tiskalniki,
- dostop do zvočnih knjig v fizični obliki in preko aplikacije Audibook.

10.3 Dostopnost za gluhe in naglušne

Za izboljšanje dostopnosti knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike je priporočena uporaba:

- indukcijskih zank in ojačevalnikov zvoka,
- vizualnih opozorilnih sistemov (npr. svetlobni signali za alarme),
- podnapisov in nadpisov pri predstavitvah ter predavanjih,
- prilagojenih slušalk in ozvočenja.

10.4 Podpora uporabnikom z nevrološko raznolikostjo

Za osebe s senzorično preobčutljivostjo in drugimi oblikami nevrološke raznolikosti je pomembno zagotoviti:

- mirne prostore za umik in sprostitev,
- senzorične nahrbtnike z antistresnimi pripomočki (npr. žogice za stiskanje, na otip prijetni materiali, slušalke za zmanjšanje hrupa, ročne igre, kot je rubikova kocka).

10.5 Digitalna dostopnost

Knjižnice lahko uporabnikom s posebnimi potrebami olajšajo dostop do digitalnih vsebin z:

- računalniki, opremljenimi z bralniki zaslona, programsko opremo za prepoznavanje govora in samodejno generiranje podnapisov,
- aplikacijami za povečanje besedila in pretvorbo besedila v govor,
- spletnimi stranmi, ki so skladne s smernicami WCAG in omogočajo uporabo bralnikov zaslona ter drugih pomožnih tehnologij.

10.6 Prilagoditve storitev in dejavnosti

Poleg prostorskih prilagoditev morajo knjižnice uporabnikom s posebnimi potrebami ponuditi tudi:

- individualno prilagojene storitve in svetovanje,
- dostopne in prilagodljive izobraževalne programe,
- prilagojene kulturne in izobraževalne dogodke,
- personalizirano pomoč pri iskanju gradiva.

Prilagoditve knjižničnih prostorov in storitev so ključnega pomena za zagotavljanje enakopravnosti vseh uporabnikov. Knjižnice imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju vključujoče skupnosti, v kateri se vsi uporabniki počutijo dobrodošle in cenjene.

Za pregled in oceno dostopnosti knjižnic je bila pripravljena tudi tabela za oceno dostopnosti (Priloga 1). Takšna tabela omogoča sistematično oceno dostopnosti knjižnice in pomaga pri načrtovanju izboljšav.

11 STORITVE IN DEJAVNOSTI ZA UPORABNIKE LAHKEGA BRANJA –

11.1 OSEBNI KNJIŽNIČAR

Knjižnice so dolžne zagotavljati dostopnost do svojih storitev za vse uporabnike. Posebno skrb je treba nameniti uporabnikom z različnimi posebnimi potrebami, vključno z osebami z različnimi vrstami invalidnosti, osebam s slabšim znanjem jezika in težavami pri branju, tistim z nizko stopnjo bralne pismenosti in osebam z nevrološko raznolikostjo.

Pri uporabnikih iz ranljivih ciljnih skupin obstaja izrazita potreba po osebnem stiku s knjižničarjem oz. knjižničarko. Uporabniki so zelo različni in potrebujejo različne prilagoditve in pomoč. Nekateri niso samostojni, so osamljeni, izključeni iz širše družbe, so zaprti, nezaupljivi, imajo različne težave v komunikaciji. Pogosto se bojijo nepredvidljivih situacij in novih okoliščin oziroma jim to predstavlja precejšen stres.

Glede na ugotovitve naših informativnih razgovorov z uporabniki in njihovimi mentorji (ne vedo, kaj nudimo, kaj je dovoljeno, kaj jim je namenjeno, kako se obnašati, kako kaj najti v knjižnici, strah pred neznanim ...) se moramo v knjižnicah (prav tako v drugih javnih ustanovah) posebej potruditi, da jim takšne stvari ne bodo predstavljale ovir za obisk in uporabo naših storitev.

Ena izmed učinkovitih storitev za izboljšanje dostopnosti in vključevanja je storitev "osebni knjižničar". Namenjena je uporabnikom, ki imajo težave z vzpostavljanjem socialnih kontaktov in potrebujejo vnaprej znane oziroma čim bolj predvidljive situacije. Cilj storitve "osebni knjižničar" je omogočiti oziroma olajšati uporabnikom, ki potrebujejo dodatno podporo, dostop do informacij,

branja in knjižničnih storitev. Osebni knjižničar uporabniku nudi prilagojeno podporo, mu pomaga pri iskanju gradiva in informacij in omogoča boljšo prilagoditev v knjižničnem okolju.

To lahko vključuje osebno svetovanje, pomoč pri iskanju in/ali izboru gradiva, uvajanje v (samostojno) uporabo knjižnice, različne tehnologije in e-virov ter podporo pri izboljšanju bralnih, digitalnih in drugih (tudi npr. socialnih) spretnosti. Storitve osebni knjižničar omogoča, da uporabnika po dogovoru ob določenem času v knjižnici sprejme vnaprej znani in poznani knjižničar. Uporabnik se z osebnim knjižničarjem individualno dogovori za termin obiska. Osebni knjižničar uporabnika pozna, mu zna bolje svetovati kot kar kateri koli knjižničar. Uporabnik se na osebnega knjižničarja navadi, se z njim odprto pogovarja, odkrito spregovori o svojih željah in potrebah in zato lažje uporablja storitve knjižnice. Ne le to, dobi tudi več informacij o knjižnici, hkrati pa mu je olajšana tudi splošna informiranost. V knjižnici mu postane udobno, zato je sproščen in z veseljem uporablja storitve knjižnice.

Pri storitvi osebni knjižničar je bistveno, da uporabniku omogočamo nevsiljivo, postopno spoznavanje s knjižnico in posebej z določenim knjižničarjem; sprva v spremstvu in kasneje brez. Z zaposlenimi v partnerskih ustanovah se dogovarjamo tako, da njim ter njihovim uporabnikom redno ponudimo storitve in dejavnosti, ki jih izvajamo. Povabimo jih v knjižnico ali pa jih obiščemo v njihovi ustanovi, izvedemo bralno srečanje, delavnico ali ogled knjižnice in jim predstavimo naše storitve in dejavnosti, v okviru tega tudi storitev osebni knjižničar. Glede na interes se z nekaterimi uporabniki kar takoj dogovorimo o sodelovanju z osebnim knjižničarjem, kasneje jim pogosto sledijo še drugi.

11.1.1 Ključni elementi storitve osebni knjižničar

11.1.1.1 Osebni stik

Vsak uporabnik se uvodoma (navadno v spremstvu zaupanja vredne osebe) sreča z določenim knjižničarjem, ki mu je dodeljen kot osebni knjižničar. Z njim se osebno dogovori o potrebnih prilagoditvah, praviloma že po nekaj (dveh ali treh) srečanjih postane uporabniku *znan obraz v tujem okolju*, kar uporabniku olajša vzpostavljanje zaupanja in komunikacije.

11.1.1.2 Prilagojena pomoč

Različne prilagoditve pomoči, ki jih storitev omogoča, so:

- pomoč pri iskanju in izbiri gradiva,
- pomoč pri uporabi knjižničnih storitev, tehnologije in e-virov in računalniške opreme,
- svetovanje glede dostopnih vsebin, kot so gradiva v lahkem branju, zvočne knjige, gradiva v brajici, itd.,
- svetovanje pri izboru gradiva oziroma priprava seznamov primerne gradiva,
- dostava gradiva na dom ali v center, kjer uporabnik prebiva (t. i. knjižnica na obisku),
- prilagojeni ogledi knjižnice in posebne zbirke Berem zlahka,
- organizacija in izvedba delavnic za homogene skupine uporabnikov storitve,
- priprava in vodenje bralnih srečanj,
- izvajanje izobraževanj za izboljšanje bralnih in drugih spretnosti.

11.1.1.3 Mentorstvo prostovoljskega dela

Uporabnikom, ki jim to lahko koristi, omogočimo samouresničevanje v obliki prostovoljskega dela: vključimo jih v delovni proces knjižnice, kar prispeva k njihovi socialni vključenosti in samozavesti. Delo je prilagojeno posameznikovim sposobnostim in interesom. Pri prostovoljskem delu prav tako upoštevamo princip osebnega knjižničarja – vnaprej določeni in poznani knjižničar tu nastopi v vlogi mentorja. Tako omogočamo večjo vključenost teh uporabnikov na vseh življenjskih področjih.

Za uspešno izvajanje storitve "osebni knjižničar" je potrebno stalno izobraževanje zaposlenih. To vključuje tako usposabljanja o potrebah različnih ranljivih skupin, informiranje o razvoju novih pristopov in storitev za izboljšanje dostopnosti kot tudi sodelovanje s strokovnjaki na področju lahkega branja in inkluzivnosti.

Pomemben del uspešnosti storitve je tudi promocija – izdelava in distribucija promocijskih materialov (zloženke, objave v medijih, predstavitve na spletnih platformah ...), prav tako je za učinek storitve nujno povezovanje z drugimi partnerskimi organizacijami (knjižnicami in drugimi strokovnimi institucijami) za deljenje izkušenj in dobrih praks ter za doseganje ciljnih skupin uporabnikov.

Dolgoročni učinek storitve je opazen v statističnih rezultatih, predvsem pa v večjem zadovoljstvu in obisku knjižnice uporabnikov iz ranljivih ciljnih skupin. Pri uporabnikih z osebnim knjižničarjem je zaznati precejšnjo spremembo v vedenju; sprva zaprti, tihi, zadržani in nezaupljivi postanejo uporabniki veseli obiska v knjižnici, kjer se lahko družijo s knjižničarji ali med seboj, se marsičesa naučijo,

so cenjena pomoč pri delu in celo nastopajo v vlogi umetnikov ob samostojnih in skupinskih razstavah, recitalih ali dramatizacijah del v lahkem branju. Naučijo se, kaj knjižnica pomeni, njihov interes zanjo, za branje in knjižnične storitve pa narašča. Tako postajajo enakopravni uporabniki knjižnice, ki samostojno dostopajo do informacij, gradiva v knjižnici in raznih storitev in dejavnosti. Za knjižnico kot pomembnega deležnika v okolju je pomembno tudi, da z vključevanjem uporabnikov iz ranljivih skupin in omogočanjem stika z njimi brišemo stigmo in tako skrbimo za strpnejšo družbo.

Storitev ima številne pozitivne učinke – večja uporaba knjižnice, boljše informiranje, samostojnost uporabnikov iz ranljivih skupin prebivalstva – in je korak naprej pri zagotavljanju enakopravnega dostopa do knjižničnih storitev za vse uporabnike. Z osebnim pristopom in prilagojenimi storitvami lahko knjižnice prispevajo k večji socialni vključenosti in dostopnosti informacij ter kulturnih vsebin za ranljive skupine uporabnikov.

11.2 DRUGI PRIMERI DOBRE PRAKSE IN PRIPOROČILA ZA KNJIŽNIČARJE PRI UVAJANJU LAHKEGA BRANJA

Uvajanje lahkega branja v knjižnicah predstavlja pomemben korak k zagotavljanju dostopnosti informacij za vse skupine uporabnikov, zlasti za osebe s posebnimi potrebami, starejše, osebe z disleksijo, učeče se tujce in druge bralce, ki potrebujejo prilagojeno gradivo. Ključne prakse, ki so se izkazale za uspešne, so naslednje:

11.2.1 Jasno označevanje gradiva

Da bi bila knjižnična gradiva z različnimi prilagoditvami prepoznavna in dostopna, je pomembno poskrbeti za ustrezno označevanje. To lahko vključuje:

- **Uporabo barvnih piktogramov** za različne prilagoditve branja, kar omogoča hitro in enostavno prepoznavanje primerne gradiva za posamezne uporabnike.
- **Označevanje na hrbtišču knjig ali na ovitku**, da je takoj jasno, da gre za lahko ali drugače prilagojeno branje.
- **Razporeditev gradiva na vidnem mestu** z enostavnim dostopom, v ločenem oddelku ali vsaj na posebej označenih policah znotraj obstoječih zbirk.

11.2.2 Upoštevanje potreb ciljnih skupin

Za različne ciljne skupine je dobro, da imamo gradivo prilagojeno glede na starost in glede na stopnjo bralnih zmožnosti posameznikov. Branje naj bo vsebinsko zanimivo in ustrezno bralčevi starosti. Dobro je zagotavljati raznolikost tem in žanrov, da lahko vsak uporabnik najde nekaj, kar ga zanima.

11.2.3 Sodelovanje s strokovnjaki in uporabniki

Knjižnične storitve in dejavnosti lahko ustrezno prilagajamo le tako, da sodelujemo z drugimi deležniki:

- Sodelovanje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, kot so osnovne in srednje šole, zavodi za otroke s posebnimi potrebami in univerze za tretje življenjsko obdobje.

- Povezovanje s socialnimi službami, nevladnimi organizacijami in društvi za osebe s posebnimi potrebami, ki lahko pomagajo pri določanju specifičnih potreb uporabnikov.
- Vključevanje uporabnikov v proces testiranja gradiv, da preverimo razumljivost besedil in ustreznost slikovnega gradiva.
- Organizacija posvetovanj in predavanj za strokovno in splošno javnost s strokovnjaki z različnih področij

11.2.4 Izvajanje prilagojenih dejavnosti

Za spodbujanje branja in večje vključenosti uporabnikov so učinkovite različne prilagojene dejavnosti:

- Organizacija bralnih uric in delavnic za spodbujanje bralne pismenosti, kjer se knjige v lahkem branju predstavljajo na interaktivni način.
- Uporaba ustvarjalnih delavnic in drugih interaktivnih pristopov, kot so gledališke igre in skupne razstave, ki približajo uporabnikom knjižnico, da jo začnejo dojemati kot prostor, kjer se udobno in varno počutijo.
- Prilagojene predstavitve knjig in druge prireditve
- Bralne skupine za osebe s posebnimi potrebami

11.2.5 Usposabljanje knjižničarjev

Za uspešno izvajanje programa lahkega branja je pomembno, da so knjižničarji ustrezno usposobljeni. Pomembna so redna izobraževanja na področju dela z ranljivimi skupinami, kjer se knjižničarji seznani s specifičnimi potrebami uporabnikov. Obvladati morajo tudi smernice in priporočila za vključujoče knjižničarske storitve in oblikovanje zbirk lahkega branja.

Z uvedbo teh praks lahko knjižnice postanejo bolj dostopne in prijazne vsem uporabnikom, kar prispeva k spodbujanju bralne kulture in večji vključenosti oseb s posebnimi potrebami v družbo. Lahko branje ni zgolj prilagojena oblika gradiva, temveč tudi pomemben korak k enakopravnosti pri dostopu do informacij in znanja.

12 KOMPETENCE ZAPOSLENIH

12.1 Kompetence zaposlenih pri delu z ranljivimi skupinami uporabnikov v knjižnicah

Za uspešno delo z bralci, ki potrebujejo lahko branje, je ključnega pomena, da so strokovni delavci knjižnic ustrezno usposobljeni in kompetentni. Razumevanje potreb in izzivov, s katerimi se soočajo ranljive ciljne skupine, je temelj za zagotavljanje enakopravnega dostopa do branja in informacij. Pomanjkanje praktičnih izkušenj lahko oteži prepoznavanje dejavnikov, ki vplivajo na komunikacijo, sodelovanje in dostopnost gradiva za te skupine uporabnikov.

Strokovne kompetence knjižničarjev, ki delajo z ranljivimi skupinami, segajo prek tradicionalnih bibliotekarskih znanj in vključujejo področja psihologije, sociologije, socialnega dela, andragogike, specialne in rehabilitacijske pedagogike. Knjižničarji morajo celostno razumeti potrebe svojih uporabnikov in znati prilagoditi knjižnične storitve tako, da zagotavljajo njihovo dostopnost in uporabnost.

Študije uporabnikov oziroma ciljnih skupin omogočajo natančnejše določanje kompetenc strokovnjakov, ki se ukvarjajo z določenim področjem. Pri tem je pomembno razlikovati med razvojem storitev lahkega branja v knjižnicah in neposrednim delom z uporabniki lahkega branja. Vsaka knjižnična storitev mora biti oblikovana z mislijo na končnega uporabnika – brez upoštevanja njegovih potreb storitev izgubi svoj namen.

Zato se kompetence zaposlenih, ki razvijajo storitve za lahko branje, in kompetence strokovnjakov, ki delajo neposredno z uporabniki, ne prekrivajo vedno v celoti. Idealno pa je, da imajo bibliotekarji čim širši nabor znanj in veščin, ki jim omogočajo celostno in prilagojeno podporo ranljivim skupinam uporabnikov.

12.2 Strokovne kompetence

Strokovne kompetence bibliotekarjev za delo z ranljivimi skupinami uporabnikov obsegajo poznavanje temeljnih načel bibliotekarske stroke, obvladovanje orodij, virov in tehnologij ter razumevanje različnih strokovnih področij, ki omogočajo učinkovito delo s temi skupinami. Gre za znanja in spretnosti, ki jih je mogoče pridobiti s formalnim izobraževanjem, dodatnim usposabljanjem in strokovnim razvojem.

12.2.1 Bibliotekarsko znanje in izkušnje

Osnova za kakovostno delo z ranljivimi skupinami je ustrezna formalna izobrazba, strokovne izkušnje na področju bibliotekarstva ter široka splošna razgledanost. Poleg teh je pomembno tudi poznavanje psiholoških in komunikacijskih veščin, ki so ključne pri interakciji z uporabniki. Ti elementi

skupaj omogočajo bibliotekarjem, da oblikujejo dostopne storitve in prilagodijo gradivo ter knjižnično okolje tako, da ustreza specifičnim potrebam različnih ciljnih skupin.

12.2.2 Poznavanje fonda in dostopa do informacij

Za učinkovito delo z ranljivimi ciljnimi skupinami morajo knjižničarji temeljito poznati knjižnično zbirko, zlasti gradivo, ki je dostopnejše in lažje berljivo, kot je npr. zbirka Berem zlahka. Pomembno je, da obvladamo tako fizične kot elektronske vire ter poznamo različne metode in tehnologije, ki omogočajo dostopnost informacij za vse uporabnike.

12.2.3 Razumevanje posebnih potreb otrok in odraslih

Delo z uporabniki, ki imajo posebne potrebe, zahteva poznavanje različnih stanj, kot so motnje avtističnega spektra, ADHD, demenca in anksiozne motnje. Razumevanje njihovih potreb in možnih prilagoditev nam omogoča, da ustrezno reagiramo v različnih situacijah, zlasti v nepredvidenih ali spontanah interakcijah.

Ta kompetenca je tesno povezana z neprekinjenim strokovnim razvojem in sposobnostjo praktične uporabe teoretičnih spoznanj. Pri tem so v pomoč tudi strokovni viri, kot je Seznam strokovne literature za delo z ranljivimi ciljnimi skupinami uporabnikov (dostopen na: knjiznica-ravne.si).

12.2.4 Poznavanje preferenc uporabnikov in njihovih informacijskih potreb

Knjižničarji morajo biti pozorni na informacijske potrebe uporabnikov, tudi kadar jih ti ne znajo ali ne zmorejo jasno izraziti. Pogosto gre za neizražene ali speče informacijske potrebe, ki jih lahko prepoznamo skozi opazovanje, pogovor s spremljevalci (npr. starši, mentorji) in poznavanje specifik posameznih ranljivih skupin.

12.2.5 Uporaba metod raziskovanja in vrednotenja zadovoljstva uporabnikov

Za zagotavljanje kakovostnih knjižničnih storitev je nujno sistematično spremljanje zadovoljstva uporabnikov in vrednotenje učinkovitosti storitev. Poleg klasičnih analitičnih metod se je treba posluževati tudi inovativnih pristopov, ki omogočajo pridobivanje podatkov, relevantnih za izboljšanje storitev.

12.2.6 Permanentno izobraževanje in prenos strokovnih spoznanj v prakso

Neprestano izobraževanje na področju lahkega branja, dostopnosti knjižničnih storitev in vključevanja ranljivih skupin je ključno za razvoj kompetenc knjižničarjev. Pomembno je, da teorijo dejansko preizkušamo v praksi ter da smo pripravljeni uvajati inovativne pristope, tudi kadar ti odstopajo od ustaljenih metod dela v knjižnicah.

12.2.7 Vzpostavljanje partnerskega sodelovanja z uporabniki in organizacijami

Sodelovanje s posamezniki in partnerskimi organizacijami omogoča učinkovitejše delovanje knjižnice, saj olajša dostop do specifičnega strokovnega znanja, ki prispeva h kakovostnejšim storitvam. Partnerske organizacije in posamezniki lahko pomagajo pri prirejanju besedil v lahko branje, organizaciji prireditvev in strokovnih izobraževanj ter pri neposrednem delu z uporabniki. Prav tako imajo ključno vlogo pri vzpostavljanju prvega stika z ranljivimi ciljnimi skupinami.

Vzpostavljanje trdnih vezi v skupnosti – tako s posamezniki kot z organizacijami – odpira nove možnosti za razvoj knjižničnih storitev, omogoča izmenjavo znanja in izkušenj ter prispeva k večji prepoznavnosti in dostopnosti knjižnice.

12.2.8 Delovanje v skladu z etičnimi normami in poklicnim kodeksom

Knjižničarji pri svojem delu ravnajo etično in profesionalno, skladno s poklicnim kodeksom ter visokimi standardi etičnega delovanja. To vključuje spoštovanje pravic uporabnikov, zagotavljanje dostopnosti informacij ter skrb za nepristranskost in zaupnost podatkov.

12.2.9 Poznavanje in obvladovanje informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT)

Knjižničarji moramo biti vešč uporabe informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter jih znati prilagoditi potrebam uporabnikov. To vključuje

obvladovanje knjižničnih sistemov, digitalnih virov, e-storitev in prilagodljivih tehnologij za osebe s posebnimi potrebami.

Poleg tega je pomembno nenehno spremljanje novosti na področju IKT ter sposobnost prenosljivosti znanja na uporabnike, kar omogoča izboljšanje dostopnosti in učinkovitosti knjižničnih storitev.

12.3 Splošne kompetence

Splošne kompetence obsegajo vrednote, osebnostne lastnosti in spretnosti, ki knjižničarjem omogočajo uspešno delo z ranljivimi uporabniki. Razvijajo se skozi izkušnje in osebni razvoj ter predstavljajo temelj za vzpostavljanje zaupanja, prilagajanje storitev in zagotavljanje vključujočega okolja.

12.3.1 Komunikacijske spretnosti

Učinkovita komunikacija je ključnega pomena pri delu z ranljivimi uporabniki. Natančneje jo opredeljujejo naslednje sposobnosti:

- Obvladovanje komunikacijskih veščin na različnih interakcijskih ravneh, kar vključuje jasno izražanje, prilagajanje tona in sloga komunikacije ter uporabo različnih podpornih orodij.
- Pozorno poslušanje, sposobnost razumevanja neverbalnih signalov (npr. gest, izraza obraza, telesne govorice) ter prepoznavanje čustvenega vzdušja.
- Občutek za sogovorca, ki omogoča prilagoditev količine informacij, da ne obremenjujemo uporabnika s preveč podatki naenkrat.

Knjižničarji moramo biti sposobni prilagajati komunikacijo različnim potrebam uporabnikov, kar vključuje uporabo preprostega jezika, jasne izgovorjave, govor podprt z gestikulacijo in vizualnimi pripomočki. Pomembna je tudi sposobnost prepoznavanja potrebe po umiritvi situacije, pravočasna ponudba premora ali umika v mirnejši prostor.

12.3.2 Ekstravertiranost in empatija

Odprtost in dostopnost knjižničarjev omogočata ustvarjanje prijetnega in spodbudnega okolja za vse uporabnike. Pri tem pa je ključno tudi zavedanje omejitev, ki jih prinaša delo z različnimi skupinami uporabnikov. Prava mera med družabnostjo in profesionalno distanco zagotavlja kakovostno storitev.

Poleg tega je bistvena sposobnost vživljanja v potrebe in občutke uporabnikov, saj le tako lahko pravilno razumemo njihove specifične potrebe in nanje ustrezno odreagiramo.

12.3.3 Sposobnost in motivacija za strokovni in osebni razvoj

Stalno strokovno izpopolnjevanje in usposabljanje sta ključna za nadgradnjo kompetenc, vendar pri prenosu teorije v prakso pomembno vlogo igrata osebna motivacija in interes zaposlenega.

12.3.4 Organizacijske sposobnosti

Učinkovita organizacija dela je ključna za ustrezno zadostitev potreb uporabnikov. Ta kompetenca je še posebej pomembna pri obvladovanju

povečanega povpraševanja po določenih storitvah, kot je na primer osebni knjižničar.

12.3.5 Sposobnost kolektivnega delovanja

Knjižničarji moramo znati delovati kot del ekipe, kar vključuje izmenjavo znanja, sodelovanje pri skupnih projektih in medsebojno pomoč tako uporabnikom kot sodelavcem.

12.3.6 Potrpežljivost in prilagodljivost

Delo z uporabniki s posebnimi potrebami zahteva potrpežljivost in prilagodljivost, saj ti uporabniki pogosto potrebujejo več časa in dodatno podporo pri dostopu do informacij.

12.3.7 Medkulturna kompetenca

Knjižničarji moramo prepoznavati in spoštovati kulturne razlike ter si prizadevati za vključujoče okolje, v katerem se vsi uporabniki počutijo cenjene in razumljene. Medkulturna občutljivost prispeva k večji dostopnosti knjižničnih storitev ter krepi zaupanje med knjižnico in njenimi uporabniki.

12.3.8 Spretnosti reševanja konfliktov

Delo v knjižnici pogosto vključuje interakcijo z uporabniki, ki imajo različne potrebe in pričakovanja, zato je pomembno obvladovanje tehnik reševanja

konfliktov. Ta spretnost zahteva čustveno stabilnost, zrelost ter sposobnost mirne in učinkovite obravnave napetih situacij.

12.3.9 Iznajdljivost in prilagodljivost

Pri zagotavljanju podpore uporabnikom z različnimi potrebami je pogosto potrebno kreativno reševanje težav. To lahko vključuje:

- prilagoditev komunikacijskih metod,
- uporabo različnih pripomočkov,
- iskanje inovativnih rešitev za izboljšanje fizične in informacijske dostopnosti knjižnice.

Poleg tega je pomembna sposobnost soočanja z izzivi, ki za knjižničarsko stroko še nimajo ustaljenih rešitev, ter iniciativnost pri oblikovanju novih pristopov.

13 ZAKLJUČEK

Knjižnice imajo ključno vlogo pri zagotavljanju dostopnosti do informacij, znanja in kulturnih vsebin za vse člane družbe. Posebno pozornost je treba nameniti uporabnikom z različnimi posebnimi potrebami, vključno z osebami z invalidnostjo, starejšimi, osebami z nizko stopnjo pismenosti ter tistimi, ki se srečujejo s socialno izključenostjo. S prilagojenimi storitvami in osebnim pristopom lahko knjižnice spodbujajo vključevanje in enakopraven dostop do znanja in kulturnih vsebin. Lahko branje predstavlja pomembno orodje za

izboljšanje dostopnosti, saj omogoča razumljive in prilagojene vsebine osebam z različnimi potrebami.

Storitev za izboljšanje dostopnosti je tudi storitev osebni knjižničar. Z razvojem storitve osebni knjižničar je mogoče uporabnikom nuditi individualno prilagojeno podporo, ki vključuje osebno svetovanje, pomoč pri iskanju gradiva in uvajanje v uporabo knjižničnih storitev. Ta pristop pripomore k boljšemu socialnemu vključevanju, dvigu samozvesti uporabnikov in večji uporabi knjižničnih virov. Osebni knjižničar omogoča, da uporabniki v varnem in prilagojenem okolju postopoma pridobijo zaupanje in samostojnost pri uporabi knjižnice.

Sodelovanje knjižnic z različnimi organizacijami, kot so centri za usposabljanje, domovi starejših, šole in socialne službe, povečuje učinkovitost storitev ter omogoča širšo dostopnost lahkega branja.

Izobraževanje knjižničnega osebja se mora nenehno nadgrajevati, da je usposobljeno za delo z različnimi uporabniki in njihovimi specifičnimi potrebami.

Knjižnice lahko s skupnimi projekti in izmenjavo dobrih praks še dodatno izboljšajo dostopnost svojih storitev.

Promocija dostopnih knjižničnih storitev igra ključno vlogo pri ozaveščanju javnosti in povečani uporabi knjižnic. Uporaba sodobnih komunikacijskih kanalov, kot so spletne platforme in družabna omrežja, omogoča doseganje širšega kroga uporabnikov. Prav tako je pomembno sodelovanje z mediji in organizacija dogodkov, ki nagovarjajo tematiko vključevanja in dostopnosti.

Dolgoročni učinki prilagojenih knjižničnih storitev se kažejo v večji vključenosti ranljivih skupin, povečanjem zanimanju za branje in kulturo ter izboljšanju splošne informiranosti. Knjižnice postajajo prostori socialne povezanosti, kjer vsak posameznik lahko najde podporo, znanje in priložnost za osebni razvoj.

S stalnim prilagajanjem storitev, izobraževanjem zaposlenih in sodelovanjem z drugimi institucijami lahko knjižnice še naprej utrjujejo svojo vlogo kot dostopne in vključujoče ustanove. S tem prispevajo k oblikovanju strpnejše in bolj povezane družbe, kar je tudi eden izmed globalnih ciljev trajnostnega razvoja.

14 VIRI IN LITERATURA

ALA's core competencies of librarianship. (2023). American Library Association.
https://www.ala.org/sites/default/files/educationcareers/content/2022%20ALA%20Core%20Competences%20of%20Librarianship_FINAL.pdf

Dingle, M. (2004). *Essential Special and General Education Teacher Competencies for Preparing Teachers for Inclusive Settings*. V: *Issues in Teacher Education*, 13 (1), 35-50.

Haramija, D., Knapp, T. in Fužir, S. (2019). *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini 2: pravila*. Zavod RISA, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje.

Irvall, B., & Nielsen, G. S. (2015). *Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi - kontrolni seznam* (Let. 89, str. 19). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Knapp, T. (2019). *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini 1: uvod*. Zavod RISA, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje.

Konzorcij ACCESSCULT (2022). VALIČ, Urša, ur. *IO2, Visokošolski modul »Vsem dostopna dediščina«: Učno gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
https://accesscult.eu/wp-content/uploads/2022/03/AccessCULT_IO2_final-version_SI.pdf

Konzorcij ACCESSCULT (2022). VALIČ, Urša, ur. *IO3, Visokošolski modul »Vsem dostopna dediščina«: Učno gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

https://accesscult.eu/wp-content/uploads/2023/03/ACCESSCULT-HE-module_Sl.pdf

Melling, M., in Little, J. (2002). *Building a Successful Customer-Service Culture: A Guide for Library and Information Managers*. Facet Publishing, London.

Marelli, A. F. (2001). *Introduction to Competency Modeling*. American Express, New York.

Nomura, M., Nielsen, G.S., in Tronbacke, B. (2010). *Guidelines for easy-to-read materials*. International Federation of Library Association and Institutions.

<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/120.pdf>

Professional competencies for reference and user service librarians. (2017). American Library Association, Reference and User Services Association.

<https://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/professional>

Purger, E. (2023). *Kompetence svetovalcev za branje : zaznavanje potreb po izobraževanju in odziv Mestne knjižnice Ljubljana : pisna naloga za bibliotekarski izpit*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.

<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-4CD5JV8O/2124a1b7-32b0-476b-bcb0-400afbc13439/PDF>

Sever, T. (2024). *Kompetence bibliotekarja visokošolske knjižnice Univerze v Mariboru : pisna naloga za bibliotekarski izpit.*

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018-2028). (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Šinko, S. (2021). *Kompetence zaposlenih v knjižnici za delo z uporabniki.* Knjižnica, 65(3-4), 49–95.

Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (2003). Uradni list RS, št. 29/2003, 162/2022.

Zupan, A., ur. (2005). *Od opazovanja do znanja, od znanja h kompetencam: zbornik prispevkov.* Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.

15 PRILOGE

15.1 PRILOGA 1: Tabela za oceno dostopnosti knjižnice

Področje	Kazalnik	Da/Ne	Ocena (1-5)	Pripombe
Zunanje okolje	Zagotovljena so dostopna parkirna mesta v bližini stavbe Možnost javnega prevoza v neposredno bližino knjižnice Površine (potke, rampe, stopnice) so ustrezno opremljene (ograje, talne oznake), urejene in vzdrževane Jasne oznake (okolica knjižnice, vhod ...) – v besedi in sliki			
Vhodi in notranja infrastruktura	Glavni vhod omogoča dostop z vozičkom Glavna vrata se enostavno odpirajo (so avtomatska ali ves čas odprta) ali pa je tam zvonec oziroma osebje lahko vidi, ali kdo čaka, da vstopi Vrata so dovolj široka (min. 1.000 mm za vhodna, 850 mm za notranja) Vse steklene površine so jasno označene Vse poti so široke vsaj 1100 mm Na obeh straneh stopnišča je ograja. Zgornji rob ograje je največ 900 mm od nivoja stopnice Čim manjši naklon klančin; pri klančinah dolžine 6 m in več je lahko največji naklon 1:15 oziroma 6,5 %, pri krajših klančinah je dovoljen naklon do 1:13 oziroma 7 %; večji naklon,			

	in sicer do 1:12 oziroma 9 % je dopusten samo pri rekonstrukcijah obstoječih stavb, če tehnično ni možna drugačna izvedba Dvigalo je dostopno, ustrezno opremljeno (Braillova pisava, zvočne oznake)			
Barve in kontrasti	Površine in pohištvo imajo ustrezne barvne kontraste Steklene površine imajo označbe na višini 850–1.000 mm in 1.400–1.600 mm			
Sanitarni prostori	Dostopni sanitarni prostori so na voljo v bližini ključnih prostorov Sanitarni prostori so jasno označeni Sanitarni prostori so primerno opremljeni (prava višina opreme za doseg z vozička, ročaj pri wc-školjki) Kabina stranišča meri najmanj 1400 x 2200 mm Alarm, povezan z lokalnim osebjem ali varnostno službo Ambulantne kabine so na voljo v standardnih sanitarijah			
Izposoja in drugi prostori	Izposoja ima dvovišinski pult z indukcijsko zanko Osvetlitev je enakomerna in ustrezno močna Prostori vključujejo prilagodljivo pohištvo Prostori v kavarni imajo premične stole, na voljo so blazine in slamice za pitje Povečevalna stekla so na voljo obiskovalcem			

	Psom vodnikom je dovoljen vstop Razna navodila so jasna in lahko razumljiva			
Tehnologija in oprema	Na voljo so računalniki z dostopno programsko opremo (bralniki zaslona, povečevalniki) Zagotovljeni so avdiovizualni pripomočki (slušni pripomočki, podnapisi) Knjižni katalog in spletna stran sta skladna z WCAG smernicami Besedilo na tablah idr. je pisano v vsaj 24 pt Besedilo je brez serifov in brez senc idr. Okraskov Besedilo je levo poravnano Besedilo je v dobrem kontrastu z ozadjem Na voljo je zvočna različica besedila Na voljo so napisi v brajici Obiskovalci se lahko približajo besedilu			
Zbirka in programi	Na voljo so gradiva v različnih formatih (Braille, avdioknjige, knjige v velikem tisku) Dogodki vključujejo prilagoditve (znakovni jezik, tihe cone)			
Upravljanje dostopnosti in vključevanje uporabnikov	Osebe je ustrezno usposobljeno za delo z osebami s posebnimi potrebami Redno se izvajajo pregledi dostopnosti in uporabniki imajo možnost povratnih informacij Pri postavitvi zbirke za določeno ciljno skupino sodelujejo uporabniki			

	Uporabniki iz ranljivih ciljnih skupin so vključeni kot sodelavci ali govorci, umetniki idr. Prireditve so prilagojene (tolmačenje v znakovni jezik, indukcijska zanka, zvočna in vizualna vsebina ...)			
--	--	--	--	--

- 1. Področje:** Vsaka vrstica predstavlja določeno področje dostopnosti
- 2. Kazalnik:** Natančno opredeljena lastnost, ki omogoča dostopnost
- 3. Da/Ne:** Nekateri kazalniki lahko ocenimo le z dvema stopnjama – da/ne
- 4. Ocena (1-5):** Nekateri kazalniki lahko ocenimo od 1 (najslabše) do 5 (najboljše).
- 5. Pripombe:** prostor za zapiske, možnosti izboljšav ...